

TIP EĞİTİMİNDEKİ ÇIKMAZLARDAN BİRİ: FAKÜLTE YÖNETİMİ İLE HASTANE YÖNETİMİ İKİLEMİ *

ONE OF THE IMPASSES OF MEDICAL EDUCATION: DILEMMA OF FACULTY AND HOSPITAL ADMINISTRATIONS

Prof. Dr. Ahmet Songur^{1,2,3}

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi

²Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekan Yardımcısı (2011-2012).

³Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı (2012-2016).

ÖZET: Tıp fakülteleri; eğitim, araştırma ve sağlık hizmeti faaliyetleri sacayağı üzerine kurulmuştur. Bu faaliyetlerin hepsi de aynı derecede önemlidir ve birlikte yürütülmelidir. Bütünleşik (entegre) olarak yürütülmesi gereken bu faaliyetlerin, yönetsel işleyişinin de entegre olması beklenir. Ancak Ülkemizde çoğunluklu olarak; eğitim ve araştırma faaliyetleri tıp fakültesinin dekanlık yönetimi, sağlık hizmeti ise üniversite hastane yönetimi tarafından yürütülmektedir.

Anahtar Sözcükler:

Ters Yüz sınıf,
Harmanlanmış Öğrenme,
Elektronik öğrenme

Key Words:

*Flipped classroom,
Inverted Classroom,
Blended learning,
e-learning*

Tıp eğitimini olumsuz etkileyen ve artık bir çıkmaz olarak da görülebilen problemlerden birisi de; fakülte yönetimi ile hastane yönetimlerinin yapısal düzeninin ve yönetsel düşüncelerinin (önceliklerinin) farklı olmasıdır. Bu durum çoğu kez öğretim üyeleri, uzmanlık öğrencileri ve tıp öğrencilerini ikileme (dilemma) düşürmektedir.

Üniversite hastaneleri; eğitim ve araştırma faaliyetleri aracılığı ile sağlık hizmetlerini vermektedir. Bu açıdan üniversite hastaneleri

-başlıca olarak- tıp fakültelerinin eğitim, uygulama ve araştırma alanlarıdır. Üniversite hastaneleri akademisyenlerden kurulmuştur ve akademik bir yapıda olmalıdır. Tıp fakülteleri ile üniversite hastanelerinin yönetimleri ayrı tutularak birleşik bir yapı iki farklı yönetim tarafından idare edilmemelidir. Bu şekilde öğretim elemanları da ikileme içinde bırakılmamalıdır.

Öneri olarak da; üniversite hastanelerinin tıp fakültelerine bağlı bir sağlık uygulama ve araştırma merkezi olarak yapılandırılması gerekmektedir. Yukarıdaki öneri yerel veya merkezi yönetimler tarafından olumsuz olarak değerlendirildiği takdirde aşağıdaki önerilerden biri tercih edilebilir; 1- Üniversite hastanelerinin veya binalarının en azından bir bölümü ilgili tıp fakültesine ait sağlık uygulama ve araştırma merkezi olarak yapılandırılmalıdır ve dekanlık yönetimi tarafından yönetilmelidir. 2- Tıp fakültesi ile üniversite hastanesinin yönetim kurulları aynı olmalıdır. 3- Her bir tıp fakültesi ve üniversite hastanesinin eğitim, araştırma ve sağlık hizmeti faaliyetleri ilgili olarak -sadece öğretim elemanlarını içeren- ortak bir görev tanım ve işleyiş yönetmeliği veya yönergesi olmalıdır.

Abstract

Medical faculties are organized on trivet of education, research and health care activities. All of these activities have the same importance and must be managed together. It is expected to be integrated from administrative actions as well as its obligation about managing activities integrated, too. But, generally in our country; education and research activities are managed by deanery administration of medical faculty, health services are conducted by hospital administration of university.

One of the problems which effects medical education in a negative way and known as an impasse is; the difference between structural systems and administrative thoughts (their priorities) and between faculty administrations and hospital administrations. This situation falls academic staff, residents and medical students into dilemma, frequently.

University hospitals serve their health cares via education and research activities. From this point, mainly, university hospitals are the education, application and research areas of medical faculties. University hospitals are organized by academic staff and should have an academic notion. An integrated structures should not be managed from two-different administrations by setting apart administrations of medical faculties and university hospitals. With this way, academic staff should not be left into dilemma, too.

As an offer, university hospitals must be reconstructed as a health application and research center which is connected to medical faculties. If this offer gets rejected by local or central management, also these items might be chosen as an offer, too. 1- At least, some parts of university hospitals or buildings must be organized as a health application and research center which belongs to the related medical faculty and must be managed by deanery administration. 2- The boards of administration of medical faculty and university hospital

must be the same. 3- There must be a common task promotion and operation relugations or instructions -which includes only academic staffs- about research, education and health care activities of all the medical faculties and university hospitals.

Giriş

Tıp eğitiminde yaşanan sorunlar ve tıp eğitimini tehdit eden unsurlar bir yazıya yetmeyecek kadar büyük ve uzun; ayrıca çözümleri açısından da çok boyutludur. Tıp fakülteleri ve onunla bir bütün olması beklenen üniversite sağlık uygulama ve araştırma merkezleri (yazıda bu uzun ifade yerine üniversite hastaneleri terimi kullanılmıştır) eğitim, araştırma ve sağlık hizmeti faaliyetlerinin birlikte yapıldığı yükseköğrenim ve sağlık kurumlarıdır. Bu üç faaliyet alanı arasındaki bütünlük ve çalışanlar arasında işbirliğine dayalı ilişki, bu kurumların ve yukarıda adı geçen her bir faaliyetteki başarısının en önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında üniversite hastanelerinde; öğretim üyeleri, uzmanlık öğrencileri (asistanlar), tıp öğrencileri, diğer sağlık hizmetleri öğrencileri, hemşireler ile diğer sağlık hizmetleri görevlileri en yakın temasta bulunan grupları oluşturmaktadır. Bütünleşik (entegre) olarak yürütülmesi gereken bu faaliyetlerin, yönetsel işleyişinin de entegre olması beklenir. Ancak Ülkemizde çoğunluklu olarak; eğitim ve araştırma faaliyetleri tıp fakültesinin dekanlık yönetimi, sağlık hizmeti ise üniversite hastane yönetimi tarafından yürütülmektedir. Her iki yönetim de; ilgili olduğu rektörlüğe bağlı olan ve birbirinden bağımsız karar alabilen yapılarıdır (1).

Tıp eğitimini olumsuz etkileyen ve artık bir çıkmaz olarak da görülebilen problemlerden birisi de; fakülte yönetimi ile hastane yönetimlerinin yapısal düzeninin ve yönetsel düşüncelerinin (önceliklerinin) farklı olmasıdır. Bu durum çoğu kez öğretim üyeleri, uzmanlık

öğrencileri ve tıp öğrencilerini ikileme (dilemma) düşürmektedir.

Birçok üniversitede sağlık ile ilgili olarak; eğitim - araştırma programları ile sağlık hizmeti programları (poliklinik, servis ve ameliyat hizmetleri vb.) dekanlık ve hastane yönetimleri tarafından ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız olarak hazırlanabilmekte, program çakışması veya çatışması ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda çoğunlukla öğretim elemanları ikilem yaşayabilmektedir.

Bu durum; özellikle Sağlık Bakanlığına bağlı eğitim - araştırma hastaneleri ile iş birliği içinde olan (afilie) üniversiteler başta olmak üzere, birçok devlet ve vakıf üniversitelerinin yaşadığı bir sıkıntıdır. Ayrıca sadece mezuniyet öncesi tıp eğitimi değil, uzmanlık eğitimi de olumsuz olarak etkileyebilmekte; ayrıca araştırma ve sağlık hizmetlerinde de bazı olumsuzluklara ve mediko-legal problemlere neden olabilmektedir. Gerçi bazı üniversitelerde olası sorunları önlemek adına dekan veya dekan yardımcılarında biri rektör tarafından başhekim olarak görevlendirilmektedir. Ancak bu durum istisnaidir ve istisnalar kaideyi bozmamaktadır.

Örnekler

1- Dekanlık yönetimi -mümkün olan her fırsatta iyileştirmeye çalıştığımız- tıp eğitimine destek beklerken; hastane yönetimi -doğal olarak- performansa destek bekleyebilmektedir. Eğitim saatinde öğretim elemanından sağlık hizmeti beklenmesi üniversite hastanelerinde oldukça sık rastlanılan problemlerden biridir. Öğretim elemanın poliklinik yoğunluğu veya ameliyatlardan dolayı (acil durumlar konumuz dışıdır) öğrencilerin uzun süre, bazen akşama kadar öğretim elemanını beklemesi nadir görülen bir olay değildir.

2- Tıp eğitiminin pahalı ve ciddi bir eğitim olduğu; buna karşılık birçok tıp fakültesinin en büyük problemlerinden birinin de fiziksel ve teknolojik donanım olarak altyapı yetersizliği

olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, bazen tıp eğitimi için hazırlanan (kadavra-modeller, simülasyon cihazları, ölçme değerlendirme sistemi donanım ve programları vb. gibi) alt yapı projelerine başhekimlik -önceliklerinin farklı olması gerekçesiyle- olumsuz yaklaşabilmekte, hastane eksiklerine daha öncelik verebilmektedir. Ancak iki kurum arasındaki öncelik farkından dolayı bazen gerçekten ihtiyaç olan eğitim malzemeleri bile alınmaya bilmektedir. Bazen staj eğitimi için kullanılması gereken otoskop, oftalmoskop vb. gibi küçük malzemelerin alımlarında bile sıkıntılar olabilmektedir.

3- Bazen staj eğitimlerinde kullanılmak için derslik, okuma salonu, intörn dinlenme odaları vb. gibi fiziksel ihtiyaçların hastane içinde açılmasında sıkıntılar yaşanabilmektedir. Hastane yönetimi, öncelikleri arasında olmadığı nedeni ile tıp eğitimi için gerekli olan bu yerleri sağlık hizmeti için kullanmak isteyebilmektedir.

4- Bazen tıp eğitimi ile ilgili kurul ve komisyonların (etik ve dergi kurulları; eğitim öğretim, ölçme - değerlendirme, akademik danışmalık, tıpta uzmanlık, araştırma projeleri komisyonları vb.) oluşturulmasında ve görevlendirmelerinde, öğretim elemanı performansının düşeceği endişesiyle hastane yönetiminden olumsuz tepkiler gelebilmektedir.

5- Bu örneğimiz tıp eğitimi ile ilgili olmasa da yeri gelmiş iken bahsetmek istiyorum. Tıp fakültesi ve üniversite hastanesi gibi iki birimin ayrı olarak yönetilmesi bazı mediko-legal problemlere de neden olabilmektedir. Çoğu ceza ve disiplin soruşturmaları; hekimlerin görevli oldukları ve görev yaptıkları yer itibarı ile yaptıkları iddia edilen kötü uygulama ve ihmal gibi nedenler için açılmaktadır. Son zamanlarda hekimlere yönelik kötü uygulama ve ihmal iddiaları hızla artmaktadır. Hekimlerin sağlık hizmetini sundukları üniversite hastanelerindeki bu tür iddiaların soruşturması, tıp fakültesi dekanlıkları üzerinden yapılmaktadır. Sağlık hizmetleri ile eğitim araştırma hizmetlerinin

ayrılması taraftarı olan meslektaşlarımıza sormak gerekir: Bu tür soruşturmalar hekimin iddia edilen suçu işlediği kurum tarafından yapılması zorunludur. O zaman sağlık hizmetleri sırasında meydana gelen bu tür üzücü iddiaları neden başhekimlik veya rektörlükler üzerinden değil de tıp fakültesi dekanlıkları üzerinden yapılıyor?

Öneriler

Şahsi kanaatim; aşağıdaki önerilerin en azından bir kısmı yapılması gerekir.

1- Üniversite hastaneleri; rektörlüğe bağlı bir merkez olarak değil, tıp fakültelerine bağlı bir uygulama ve araştırma merkezi olarak yapılandırılmalıdır. Şahsi düşüncem; bu değişiklik öncelikli çözüm yollarından biri olarak düşünülmelidir.

2547 sayılı kanuna göre fakülteler; yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan ve kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumudur. Üniversite hastanelerinin de dâhil edildiği uygulama ve araştırma merkezleri ise yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretimin desteklenmesi amacıyla çeşitli alanların uygulama ihtiyacı ve bazı meslek dallarının hazırlık ve destek faaliyetleri için eğitim - öğretim, uygulama ve araştırmaların sürdürüldüğü bir yükseköğretim kurumudur (2).

Yani batı ülkelerinde olduğu gibi tıp fakülteleri (konumuz gereği bu terim kullanıldı, ancak diğer fakülteler de aynı şekilde düşünülmelidir) tabiatı gereği kompleks yapılar olmalıdır. İçlerinde insan sağlığı ile ilgili enstitüler, yüksekokullar, meslek yüksekokulları, uygulama ve araştırma merkezleri vb. olabilmelidir.

Üniversite hastanelerinin kuruluş amacı da tıp eğitimi ve tıpta uzmanlık eğitimi başta olmak üzere sağlık eğitimini desteklemek, ilgili birimler için uygulama alanı sağlamak ve araştırma yapmaktır. Yasal olarak, üniversite hastanelerinin tıp fakültelerine bağlanmaları konusunda bir engel yoktur. Ancak bu konuda

açıklık da yoktur. Bu nedenle bu iki birim arasındaki entegrasyonu sağlayıcı mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.

2- Yukarıdaki öneri yerel ve merkezi üst yönetimler tarafından olumsuz olarak değerlendirildiği takdirde; üniversite hastanelerinin veya binalarının en azından bir bölümü ilgili tıp fakültesine ait uygulama - araştırma merkezi olarak yapılandırılmalıdır ve dekanlık yönetimi tarafından -döner sermaye gelirleri dâhil edilmeden- yönetilmelidir. Bu uygulama tıp eğitimini olumlu bir şekilde etkileyecektir ve en azından yukarıda bahsedilen bazı problemlerin azaltılması sağlayabilir.

Bu uygulama ile üniversite hastanelerinin mali yükü -az da olsa- azaltılabilir. Bilindiği üzere üniversite hastanelerinin giderlerinin büyük bir kısmı sağlık hizmeti sunumu sonucu elde edilen gelirlerden yani döner sermayelerinden karşılanmaktadır. Hâlbuki temizlik, ısınma, aydınlanma vb. gibi bu giderlerin bir kısmı; stajyer ve intörn öğrencilerin teorik ve uygulama dersleri ve uzmanlık eğitimi için harcanmaktadır. Tıp fakültelerinin elektrik, su, yakıt vb. gibi temel masrafları genel bütçeden ödenmektedir. Bu şekilde üniversite hastane yönetimi de mali yönden rahatlatılmış olabilir.

3- Birinci öneri yerel ve merkezi üst yönetimler tarafından olumsuz olarak değerlendirildiği takdirde; tıp fakültesi ile üniversite hastanesinin yönetim kurulları aynı olmalıdır. Bu şekilde program ve karar çakışması - çatışması azaltılabilir.

4- Her bir tıp fakültesi ve üniversite hastanesinin eğitim, araştırma ve sağlık hizmeti faaliyetleri ilgili olarak -sadece öğretim elemanlarını içeren- ortak bir görev tanım ve işleyiş yönetmeliği veya yönergesi olmalıdır. Bu şekilde program çakışması ve çatışması en aza indirilmiş olabilir. Üniversitelerdeki hastane yapılanmasında kavramsal ve kurumsal karışıklık söz konusudur. Örneğin; tıp fakültesi öğretim üyelerinin aynı zamanda üniversite hastanelerinde nasıl görevlendirildiği belli değildir. Yıllar önce alınmış bir karar halen uygulanmaktadır. Ancak

yasa ve yönetmeliklerde bu konu ile ilgili açık bir ifade görülmemektedir. Bu sorunları çözecek yasa ve yönetmeliklere ihtiyacımız vardır.

Kişisel görüşüm yönetmeliğin Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanması daha iyi olabilir. Bu tür bir entegrasyon mediko-legal problemleri de azaltabilir.

SONUÇ

Tıp fakülteleri; eğitim, araştırma ve sağlık hizmeti faaliyetleri sacayağı üzerine kurulmuştur. Bu faaliyetlerin hepsi de aynı derecede önemlidir ve birlikte yürütülmelidir. Birinin daha önemli hale getirilmesi, diğerinin önemsiz görülmesi doğru değildir. Bu durumu üç at tarafından koşulan bir arabaya da benzetebiliriz. Her bir atın birbiri ile ahenkli bir şekilde koşmaları gerekir ki araba düzdün gidebilsin. Benzer şekilde bu atların iki farklı sürücü tarafından koşulması ne kadar doğrudur? Takdirlerinize sunuyorum.

Üniversite hastaneleri; eğitim ve araştırma faaliyetleri aracılığı ile sağlık hizmetlerini vermektedir. Bu açıdan üniversite hastaneleri -başlıca olarak- tıp fakültelerinin eğitim, uygulama ve araştırma alanlarıdır. Üniversite hastaneleri akademisyenlerden kurulmuştur ve akademik bir kuruluş olmalıdır. Tıp fakülteleri ile üniversite hastanelerinin yönetimleri ayrı tutularak devekuşu misali ne deve ne kuş haline getirilmemelidir. Bu şekilde öğretim elemanları da ikilem içinde bırakılmamalıdır. Bir akademisyenin iki (bazen üç) farklı yönetici tarafından yönetilmesi ne kadar doğrudur?

Bazen bu sorunun cevabı olarak ortak yönetici rektördür diye cevap verenlere sormak gerekir: Tıp kökenli olmayan rektörlerimizin sağlık hizmetlerini koordine etmeleri ne kadar doğrudur?

Üniversite hastanelerinde; uygulamalı eğitim ve sağlık hizmet sunumu birlikte yapılması gerekli olan ve birbirlerinden ayrılması mümkün olmayan uygulamalardır. Tıp ve uzmanlık öğrencilerinin yetişmesinde sağlık hizmetlerini kullanmaktayız. “Aslında olması gereken,

sağlık hizmetinin başhekim, eğitim hizmetinin de dekan tarafından yürütülmesi” düşüncesi tıp eğitiminde kaosa neden olmaktadır. Sonuç olarak iyi bir tıp eğitimi için tıp fakültelerinin ve fakülte yönetiminin kuvvetlendirilmesi gerekir.

KAYNAKLAR

1. Kapıcıoğlu M.İ.S. Eğitim ve araştırma hastanelerinin bugünü ve geleceği. <http://www.sdplatform.com/Dergi/527/Egitim-ve-arastirma-hastanelerinin-bugunu-ve-gelecegi.aspx> (Erişim tarihi: 19.03.2016).

2. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.2547&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch> (Erişim tarihi: 19.03.2016).

** Bu yazı “21-23 Mart 2016 tarihlerinde Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (İzmir) ev sahipliğinde yapılan IX. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi’nde” sözlü olarak sunulmuştur.*